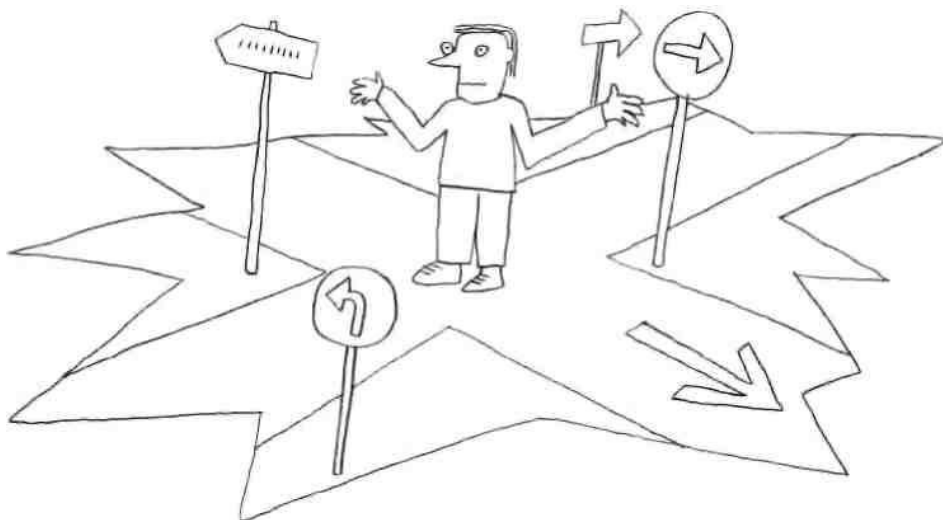

Друго поглавље – Разјашњавање вредности

Увод

У модерном друштву, можемо – и морамо – изабрати вредности за које сматрамо да су важне и значајне за нас. Доносећи такве одлуке, користимо личну слободу, слободу мисли и уверења као и слободу изражавања када јавно износимо сопствена уверења. Зато се вежбе у овом поглављу односе на кључно начело људских права – слободу личности или појединца.

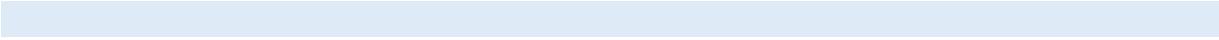
Као што илустрација, међутим, приказује, лична слобода долази с потребом да се праве избори. Слободни људи могу бити веома усамљени. Нико не може нити би требало да нам говори у шта да верујемо или које вредности треба да изаберемо. Ми морамо направити избор – јер како бисмо иначе знали шта је важно у животу? Избор вредности је зато кључно питање за младе људе у напорима да одговоре на питања: Ко сам ја? Који је мој идентитет? За шта се залажем?

Са друге стране, са становишта потреба друштва као целине, схватамо да слобода појединца води ка плуралистичком друштву, у којем се чланови држе различитих вредности и уверења. Плурализам може бити извор конфликта. Ово доводи до питања на које се вредности ослања наше друштво и наша демократија (на пример, значај компромиса, ненасиља, интеграције мањина итд.). По правилу, ако чланови друштва успеју да се усагласе око правила мирног, ненасилног расправљања и доношења одлука, онда су у стању да се носе с пуно полемика око различитих ставова и интереса. Неуспех таквог покушаја доводи у опасност читаво друштво.

Сва ова питања су подједнако важна у микро-друштву школског одељења, или школе, и у друштву као целини. У демократској заједници (а то важи и за школску заједницу), ниједан појединац нити власт нема право да одређује које су то вредности за све људе. Уместо тога, грађани ће тражити макар минимално учешће око дефинисања одређених вредности. Зато није посао наставника да одређује вредности у смислу политичке коректности, политичке странке или одређеног уверења или идеологије. Ученици морају да науче како да користе своју слободу мишљења и како да деле своје изборе с другима, а затим се придржавају једном донетих одлука.

Ове вежбе подржавају ученике у развоју њихових вештина преговарања. Они постају свесни основног начела двосмерности. Схватају да наш избор вредности има много везе с нашом

друштвеном ситуацијом и нашим интересима. У свакој вежби, начин на који ученици расправљају - мирно и поштујући једни друге –једнако је важан као и оно о чему расправљају за или против.

Вежба 2.1. – Животна филозофија

Васпитно-образовни циљ часа	Ученици схватају да вредности имају другачији смисао у пракси.
Наставна средства	Листа од око 15-20 различитих начина живота написана на плакату или на табли. (Примери: менаџер, радник, пензионер, манекен, клошар, избеглица, поп звезда, спортиста, лекарка-епидемиолог, милијардер).
Напомена	Вежба је намењена вишим разредима основне школе.

Поступак

- Ученици оцењују сваки начин живота према следећој лествици:
 - 7 – Веома ми се допада
 - 6 – Допада ми се
 - 5 – Прилично ми се допада
 - 4 – Свеједно ми је
 - 3 – Небитно ми је
 - 2 – Не допада ми се
 - 1 – Уопште ми се не допада.
- Наставник тражи од ученика да упореде своје резултате са резултатима других ученика у паровима, или групама од по три или четири ученика.
- На крају долази до одељенске дискусије: За које се вредности залажу заступници појединих животних стилова (себичност, солидарност, добри међуљудски односи, слава...) Како оцењујете овакве оријентације: шта је у њима разумно, а шта проблематично?

Додатна активност

Ученици описују како замишљају идеалан начин живота (требало би да избегавају опис свог садашњег начина живота). Откривају које су то противречности; да ли се држе сопствене лествице вредности?

Варијације (за више разреде основне школе):

Уместо са списком заговорника одређених животних стилова, ради се са наставним листом "Различити начини живота "

Материјали

(погледати следећу страницу)

Различити начини живота

Замислите да су наведене тезе искази сасвим различитих особа и разговарајте о њима.

1. Следеће је потребно у животу: умереност, интелигенција, балансирање између крајности, пријатељства, самоконтрола, дисциплина, моћ предвиђања, леви манири и поштовање одређених традиција.
2. Оно што се у животу рачуна су индивидуална и интелектуална слобода, равнодушност према материјалном и физичком свету.
3. Најважније особине су саосећање, љубав, оданост, контрола страсти и интереса, отвореност према другима. Сам интелект, потрагу за моћи и егоизам не треба ценити.
4. Уживање у животу је важније него мењање света: етичност, дисциплина и лична жртва су од другоразредног значаја; у првом плану је друштвеност, али са периодима самоће.
5. Човек треба да се поистовети са групом и склапа пријатељства. Оно што је важно јесу друштвеност и акција, као и одбијање медитације као превише апстрактне, одбијање самоће и материјалних интереса. Пожељније је позитивно емоционално испољавање и дељење позитивних искустава са другима.
6. Човек треба да тежи разним физичким активностима, истраживању сопственог света и стварних чула, усредсређености на рад, а не да ужива у сањарењу као што је носталгија и комфор и удољавању самом себи.
7. Дани иду један за другим, али сваки је различит. Нестабилност и прилагођавање су кључни и требало би уживати у сваком непоновљивом тренутку. Изнад свега, не треба робовати идеји.
8. Једноставна уживања су важна: комфор, пријатељство, одмор, добро здравље; не одобравати интензивна и превелика уживања, треба одбацити амбицију и фанатизам.
9. Отвореност и пријемчивост су нужни: задовољства и успеси ће доћи сами по себи; мирно чекајте и будите отворени за оно што живот носи.
10. Човек мора имати самоконтролу, али и бити обазрив, свестан сила у свету и људских ограничења. Мора бити великодушан, али не и претерано да идеализује, треба да иде кроз живот достојанствено и уз самоконтролу.
11. Размишљање је важно. Јер, свет је превелик и преагресиван. Душевни живот је кључан и има предност над испразним, opakим светом којег се морамо клонити.
12. Фокус је на деловању, извршавању, изазову и изградњи; тело, руке, мишићи су стварни живот. Умност, комфор и опуштање треба одбацити.
13. Људска бића постоје да би служила: треба бити користан другима како бисмо подстакли њихов лични развој. Одрећи се себе зарад света; бити понизан, доследан, веран, флексибилан. Примити не захтевајући, радити за владавину Добра.

Вежба 2.2. – Системи вредности

Васпитно-образовни циљеви часа	Ученици размишљају о различитим вредностима и њиховом значају за њих лично.
Наставна средства	Папир и хемијске оловке, радни лист који садржи листу различитих вредности.
Напомена	Ова вежба је погодна за 5. или 6. разред.

Поступак

1. Сваки ученик добија листу са 20 вредности које нису поређане ни по каквом посебном реду: друштвени успех, љубав, послушност, сигурност, мир, ред, људско достојанство, позитиван став о себи, једнакост, поштовање других, искреност, породица, солидарност, осећање одговорности, правда, толеранција, слобода, такмичење, здравље, патриотизам.
2. Ученици раде у паровима. Наставник тражи од ученика да групишу вредности на листи у три категорије. а) „У прву ставите оне које су вам најважније; б) у другу оне које су вам најмање важне; в) у трећу оне које не можете нигде да сврстате.“ Овај задатак треба да се ради полако и промишљено, 10-15 минута. Имајући у виду додатну активност, тражите од ученика да задрже листе са својим првим изборима.
3. Размена информација се одвија кроз дијалог у групама парова који се смењују. Предвиђена су два-три разговора у различитом саставу група.
4. Завршну рунду разговора води одељење у целини – о важним сазнањима и уоченим појавама.

Додатна активност

1. Ученици формирају групе од по троје и упоређују њихове појединачне системе (листе са првим изборима) одговарајући на следећа питања:
 - Зашто сам изабрао ову вредност као најважнију?
 - Да ли је та вредност од икаквог значаја за моје понашање?
 - Које су препреке њеном остварењу?
 - Шта ме ту највише брине?
 - На који начин то могу решити?
 - Који ставови су лично моји наспрам стварних колективних обавеза?
2. Ученици рангирају своје вредности под категорије ("Зашто је ова вредност од посебне важности?"); на пример лични развој, људска права, друштвени успех, здравље итд. Која категорија се чини најзначајнијом?

Вежба 2.3. – Игра "Ко остаје на сплаву"

Васпитно-образовни циљеви часа	Ученици се упознају с појмом вредности. Уче како да препознају предрасуде. Тренирају вештину аргументовања.
Наставна средства	Картице које садрже информације о ликовима.
Напомена	Ова вежба је примеренија вишим разредима основне школе.

Поступак

Наставник прво излаже замишљену ситуацију што живописније, а она је оваква:

Девет људи плута на сплаву на отвореном мору. Не знају где се тачно налазе. Сплав је премали за све њих у условима узбурканог мора. Четворо мора бити бачено у море или остављено на пустом острву.

Којих четворо ће то бити и зашто?

Ово није само играње улога већ и поистовећивање са ликом да би пронашли разлоге због чега он или она заслужује да преживи више него остали. Опис ситуације и оно што је у игри су такође назначени на картици. Мора бити потпуна тишина током ове прве фазе која траје десет минута.

1. Формирају се групе од девет чланова. (Варијанта: мање групе, али у том случају се задатак мења у смислу смањивања броја људи на сплаву.) Сваки ученик добија картицу са карактерним особинама одређеног лика који треба да представља. Глумећи тај лик, он или она мора аргументовати разлоге зашто баш та особа треба да остане на сплаву. Мора говорити у првом лицу – „Ја“. Да би се повећала интеракција, свака особа мора не само бранити свој већ и нападати други лик.
2. Свака група на основу изнетих аргумената одлучује ко би требало да остане на сплаву. Одлука групе мора бити донета у року од двадесет минута.
3. Пред читавим одељењем, свака група износи свој избор, образлаже га и упоређује са избором других група.
4. Закључна дискусија се води заједнички, на нивоу одељења – о вредностима и предрасудама које су условиле одлуке ученичких група.

Материјали

Неколико примера различитих ликова

Тридесетогодишњи декоратер, нежењен, активно се бави политиком.	Ром који је управо изашао из затвора.
ХИВ позитивна проститутка.	Стара жена, удовица, која путује у родну земљу са својом уштеђевином да би поново видела сина.
Руски пијаниста, отац двоје деце.	Енглески скинхед, пијан.
Петнаестогодишњи тинејџер, добитник важне књижевне награде.	Познати стари амерички играч бејзбола.
Амбасадор који ради за Уједињене Нације.	Млада мајка која је сломила ногу.
Војник који се враћа с одсуства.	(смислити још неки лик)